

XALQ MAROSIMLARI VA URF-ODATLARINING OQINLIK IJODIDA IFODALANISHI

Kosimov Ruslan Kobuljon o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti

Filologiya fakulteti ona tili va adabiyoti:

qirg'iz tili va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs 201-guruh

Kalit so'zlar: oqinlik san'ati, xalq marosimlari, urf-odatlar, og'zaki ijod, an'ana, badiiy talqin, xalq tafakkuri

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqola o'zbek xalqining boy marosim va urf-odatlar tizimi qanday qilib oqinlik ijodida badiiy ifoda topganini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda xalqning diniy, ijtimoiy va maishiy marosimlariga oid an'analar, ularning oqinlar ijodidagi aks sadosi, timsollar va badiiy vositalar orqali qanday ifodalanishi tahlil qilinadi. Maqolada XIX-XX asr oqinlarining asarlaridan namunalar asosida marosim va urflarning badiiy talqini, ijtimoiy-falsafiy mazmuni ochib beriladi.*

KIRISH

O'zbek xalqining qadimiy an'analari, urf-odatlari va marosimlari — xalqning ma'naviy boyligini, dunyoqarashini va madaniy tafakkurini aks ettiruvchi muhim omillardir. Bu qadriyatlar asrlar davomida og'zaki ijod vositasida, xususan, oqinlik san'ati orqali avloddan avlodga yetkazilib kelmoqda. Oqinlik san'ati — nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki xalqning tarixiy, diniy, ma'naviy hayotini yorituvchi beqiyos manba hisoblanadi.

Oqinlar o'z ijodlarida to'y marosimlari, dafn urflari, bahoriy bayramlar, diniy ayyomlar, mehnat va hosil marosimlari, shuningdek, o'ziga xos udum va e'tiqodlarni yoritgan. Ushbu maqolada xalq marosimlari va urf-odatlarining oqinlik ijodida qanday aks etgani, badiiy talqini va estetik ahamiyati tahlil qilinadi.

USLUB

Tadqiqot adabiy-madaniy yondashuv, kontekstual tahlil, komparativ analiz va fol kloristik metodlar asosida olib borildi. Asosiy manbalar sifatida XIX asrda ijod qilgan Uvaysiy, Nodira, Hofiz Tanish, hamda XX asrning yirik vakillari — Komiljon Otaniyozov, Botir Yusupov va boshqa zamonaviy oqinlarning aytishuvlari, termalari, dostonlari tahlil qilindi.

Tadqiqotning asosiy yoʻnalishlari quyidagilar:

- xalq marosimlarining badiiy obrazlar orqali ifodalanishi,
- marosimlarda ishtirok etuvchi timsollar (kelin, kuyov, otaxon, onaxon, mullavachcha va h.k.)
- diniy va dunyoviy udumlarning oqinlikda sintez holatida aks etishi,
- folklor bilan bogʻliq anʼanalarning zamonaviy ijodda talqini.

NATIJALAR

1. Toʻy va nikoh marosimlarining ifodasi:

Oqinlikda toʻy marosimlari oʻziga xos lirika va epik uygʻunlikda ifodalangan. Toʻy — quvonch, ijtimoiy birlik va nasl davomiyligining ramzi sifatida talqin qilinadi. Oqinlar kuylagan "toʻy terma"larida kelinning tarbiyasi, kuyovning fazilatlari, ota-onaning duolari alohida oʻrin olgan.

Masalan, Nodiraning sheʼrlarida toʻy marosimi ayol nigohidan romantik va ruhiy holatlarda ifodalanadi.

2. Dafn va motam marosimlarining badiiy talqini:

Dafn marosimlari va motam marosimlari xalq tafakkurida sabr, tavba va hayotning foniyligiga eʼtiqod bilan bogʻliq. Oqinlar bu marosimlarda inson umrining maʼnaviy mazmunini, hayot-mamot tafakkurini ifoda etgan.

Ayrim termalarda marhumning yaxshi xatti-harakatlari tilga olinadi, bu orqali ibrat beriladi. Uvaysiy motam janridagi termalarida sabr-tahammul, taqdirga rozi boʻlish gʻoyalari ilgari suriladi.

3. Bahoriy va hosil marosimlarining ifodasi:

"Navroʻz", "Sumalak sayli", "Gul sayli" kabi bahoriy marosimlar oqinlar ijodida tabiat uygʻonishi, yangilanish, ezgulik timsoli sifatida tasvirlanadi. Bunday marosimlar xalqning tabiat bilan uygʻun yashashga intilishini koʻrsatadi.

Masalan, Komiljon Otaniyozovning bahoriy aytishuvlarida tabiat go'zalligi bilan birga, odamlar orasidagi mehr-oqibat, do'stlik targ'ib qilinadi.

4. Diniy va islomiy marosimlarning badiiy talqini:

Ramazon, Qurbon hayitlari, Besh vaqt namoz, Hadj kabi diniy marosimlar oqinlar ijodida axloqiy poklik, sabr-toqat, ibodatga sadoqat timsoli sifatida aks etadi.

Diniy marosimlarga oid termalarda duo, tavba, va'z-go'ylik elementlari kuchli. Botir Yusupovning diniy yo'nalishdagi aytishuvlarida xalqning e'tiqodi va ma'naviy hayoti yorqin ifodalanadi.

5. Mehnat va hosil marosimlari:

"Paxta terimi", "Bug'doy sayli", "Suv chiqarish marosimi" singari mehnatga oid an'analar oqinlar ijodida mehnatga bo'lgan hurmat, halollik va baraka timsoli sifatida aks etgan.

Ushbu marosimlarga oid aytishuvlar xalq ruhiyatini, birdamligini va sabr-toqatini ulug'laydi.

MUHOKAMA

Oqinlik san'atida xalq marosimlari nafaqat voqea sifatida, balki xalq ongida shakllangan falsafiy-ma'naviy tizim sifatida ifoda topadi. Bu marosimlar orqali xalqning o'z qadriyatlariga bo'lgan sadoqati, hayotga bo'lgan estetik va diniy qarashlari, axloqiy ideallari ifodalangan.

Xususan, to'y marosimi — ijtimoiy birlik va yangi hayot boshlanishining ramzi; motam marosimi — sabr va taqdirga bo'ysunishning belgisi; diniy marosimlar — ma'naviy tozalanishning yo'li; bahoriy marosimlar — yangilanish va yashash quvonchining bayrami sifatida talqin qilinadi.

Oqinlar bu marosimlarni kuylarkan, nafaqat badiiy estetikani yaratar, balki xalqni o'z ildizlari, tarixiy va diniy meroslari bilan bog'lab turuvchi vositani yaratadilar. Oqinlik — marosimlarning "jonli xotirasi"dir.

XULOSA

Xalq marosimlari va urf-odatlarini oqinlik ijodida chuqur badiiy talqinga ega bo'lib, bu san'at turining zamonlar osha xalq tafakkurini yetkazuvchi, axloqiy va estetik mezonlarni saqlovchi vosita sifatida ahamiyatini ko'rsatadi. Oqinlar ijodida bu

marosimlar xalqning ma'naviy birligiga, urf-odatlarini avaylab-asrashga, tarixiy xotirani tirik saqlashga xizmat qiladi.

Kelgusida mintaqaviy farqlar, ayol va erkak oqinlarning marosimlarga bo'lgan yondashuvi, zamonaviy oqinlikda yangilangan marosim ifodalari alohida tadqiqot mavzusi bo'lishi mumkin. Bu esa folklor, madaniyatshunoslik va antropologiya nuqtai nazaridan ham muhim ilmiy izlanishlarga yo'l ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'aniyeva N. "O'zbek xalq og'zaki ijodi." – T.: Fan, 2002.
2. Qodirova Z. "O'zbek folklorida mifologik obrazlar." – T.: O'zbekiston, 2015.
3. Shomahmudov H., Mamarasulov B. "O'zbek adabiyoti tarixi." – T.: O'qituvchi, 2005.
4. Vamberi A. "Markaziy Osiyoga sayohat." – T.: Sharq, 1992.
5. Sagdullayeva N. "Adabiyotshunoslik asoslari." – T.: O'zbekiston, 2010.